

Østkantstafetten – til sosialismens fremme

Østkantstafetten har ofte blitt omtalt som arbeideridrettens svar på Holmenkollstafetten, men Østkantstafetten var også noe mer. Det var et ledd i kampen for sosialismen.

Østkantstafetten gikk av stabelen første gang 3. oktober 1926, og ble arrangert hvert år til og med 1948 bare avbrutt av krigen. Lagene startet på Jordal idrettsplass, og etter 12 etapper gikk de i mål på Dælenenga. Underveis var de innom en hel serie arbeiderbydeler: Kampen, Tøyen, Grünerløkka, Torshov, Sandaker, Bjølsen og Sagene. Fra og med 1932 gikk løypa slik:

Ideen

Stafetten var en av hovedattraksjonene under Arbeidernes Idrettsforbunds (AIFs) propagandadag. Målet var å øke oppslutningen om AIF og arbeiderbevegelsen, og dermed også om Arbeiderpartiet. I tillegg til stafetten ble det avholdt konkurranser, oppvisning og demonstrasjon av flere idretter. Om ettermiddagen gikk det opptog fra Tullinløkka via Carl Johan, over Youngstorget og opp til Dælenenga. Der var det defilering og tale for dagen. I en periode ble propagandaen utvidet til en hel uke med demonstrasjoner av forskjellige idrettsgrener.

I 1930 holdt Arbeiderpartiets sterke mann, Martin Tranmæl, talen for dagen. Han oppsummerte arbeideridrettens rolle slik:

Arbeideridrettsmennene skal arbeide for fysisk kultur, åndelig kultur og politisk kultur. De skal samles om det ideal vi alle kjemper for, et frigjort og sosialistisk Norge.

Arbeideridretten skulle bidra til å nå målet om et sosialistisk Norge. I uttrykket «fysisk kultur, åndelig kultur og politiske kultur» lå det også en sterk satsing på masseidretten, det var ikke eliteutøverne som var det primære målet med arbeideridretten. Slagordet for propagandadagen i 1936 uttrykker disse holdningene på en litt annen måte, men vel så dagsaktuelt i 1936:

Mot krig og fascisme – For frihet, sundhet, kultur.

Arbeiderbladets (i dag Dagsavisen) omtale av Østkantstafetten kan også illustrere Arbeiderpartiets syn på stafetten. Avisa var den gang et talerør for Arbeiderpartiet. I vår periode var partiets reelle leder, Martin Tranmæl, redaktør. Avisa hadde alltid fyldige referater fra stafettene. Men referatene sto inne i avisa, på 1920- og 30-tallet kom Østkantstafetten aldri på forsida. Der var det bare AIFs propaganda og profilering som havnet på side 1. Partibygingen var det viktigste, ikke konkurranseidretten.

Seierherrene

Kvinner deltok ikke i Østkantstafetten, så det var bare seierherrer. Stafetten ble arrangert 17 ganger, men det er bare seks klubber som har vunnet stafetten i seniorklassen/A-klassen. Tre av dem dominerte i hver sin periode. I den første perioden fra 1926 til 1930 var det Sportsklubben Sleipner som dominerte. Den var stiftet i 1920 i Jens Bjelkes gate 76 og 78, og hadde kjerneområdet sitt i disse to gårdene og i Sverres gate. Sleipner hadde tre seire, en andreplass og en tredjeplass i løpet av de fem første årene. Deretter var klubben borte fra stafetten i tre år. Bakgrunnen var den politiske splittelsen i arbeiderbevegelsen som også spredte seg til arbeideridretten. I 1931 gikk kommunistene ut av AIF og dannet sitt eget idrettsforbund, Kampforbundet for Rød Sportsenhet. Sleipner var det eneste idrettslaget i Oslo som ble med i Kampforbundet. I 1934 gikk Kampforbundet inn i AIF igjen, og Sleipner stilte nok en gang til start i Østkantstafetten. Men nå hevdet de seg ikke slik de hadde gjort tidligere, de ble nummer 32 i C-klassen. Det ser altså ut til at oppholdet i Kampforbundet reduserte kvaliteten på løpingen i Sleipner kraftig.

Sleipners vinnerlag i 1928. Arbeiderbladet 01.10.1928, s7

Etter Sleipner var det Rollo fra Grünerløkka som tok over den ledende posisjonen. Rollo vant stafetten hele fem ganger i perioden 1927 til 1934. Fram til krigen var Rollo alltid blant de beste lagene i A-klassen.

Det tredje laget som dominerte Østkantstafetten, var Ørn, også de opprinnelig fra Grünerløkka. Ørn var topplag både før og etter krigen. Klubben vant stafetten seks ganger, flere enn noen andre. Første gang var i 1931, siste gang i 1948. I en periode midt på 1930-tallet var klubben medlem av Landsforbundet for idrett og ikke AIF. Da kunne de ikke delta i Østkantstafetten.

Brages vinnerlag i 1935. Arbeiderbladet 31.05.1935, s8

Sleipner var ikke den eneste klubben fra vårt område som vant stafetten, det gjorde også Brage i 1935 og Grønland året etter.

I alle årene var klubbene fra vårt område godt representert i Østkantstafetten, og de tok hjem flere klasseseire. Sørli IF var stolte over seier i fotballklassen de tre siste årene før krigen. Brage har vunnet både fotballklassen og B-klassen. Borgg tok også hjem en seier i fotballklassen, og i klassen for eldre, de over 34 år, var Vidar best flere ganger.

Kvikks unge lag som ble nummer 2 i 1934. Arbeiderbladet 12.05.1934, s10

Likevel er det kanskje innsatsen til Idrettslaget Kvik som imponerer mest. Klubben ble stiftet i november 1926 i en kjellerbod i Motzfeldsgate 30. Stifterne var seks gutter i alderen 10-13 år. I løpet av få år klarte de å bygge en klubb som hevdet seg godt. Fire og et halvt år etter stiftelsen debuterte laget i Østkantstafetten med å bli nummer 3 i juniorklassen. Året etter kom de på andreplass. I 1934

hadde de rykket opp i A-klassen, og ble nummer to etter Rollo. Stafetten det året ble en spennende duell mellom de to lagene, der Rollo vant med 9 sekunders forsprang. I resten av 30-åra var Kvikk alltid blant den beste halvparten i A-klassen.

En fullstendig oversikt over vinnerne i alle klassene finnes som vedlegg til denne artikkelen.

Bildet er tatt i Kjølberggaten på Kampen med Adelsten Haugen og Oscar Olsen i tet. Ukjent fotograf. Arbeiderbevegelsens arkiv og bibliotek.

Vekst og fall

Satsingen på masseidrett viser seg i utviklingen av antall deltakere. I 1926 stilte 16 lag til start. Antall lag steg stort sett jevnt og trutt fram til toppåret i 1935. Da møtte 149 lag og 1788 løpere til start. Denne store deltagelsen illustrerer at stafetten ikke bare var for eliten, det dreide vel så mye om masseidrett.

Etter 1935 begynte oppslutningen å synke, og i 1939 var det nede i 78 lag. Under krigen ble ikke stafetten arrangert, men den ble tatt opp igjen i de første tre årene etter krigen. Nå var det Rosenhoff idrettslag og Idrettsforeningen Njål som hadde tatt over ansvaret for arrangementet. Men oppslutningen fortsatte å synke. I 1948 stilte bare 43 lag. Året etter trakk Njål seg fra samarbeidet, og da syntes Rosenhoff at ansvaret ble for stort. Dermed var det slutt på Østkantstafetten.

Vi vet ikke hvorfor deltagelsen gikk nedover etter 1935, men noen spekulasjoner kan en gjøre seg. Det ser ut til at antall AIK-klubber begynte å synke fra 1932/33 slik at det ble færre lag som kunne stille. Arbeiderbladet klagde over at mange gode løpere ikke ønsket å stille i stafetten, den kom i veien for baneløp, både trening og konkurranser. Forfatteren Dag Solstad har levedegjort denne problemstillingen i romanen *Svik. Førkrigsår* fra 1977. Her skildrer han hvordan de virkelig gode baneløperne, storfuglene som han kalte dem, var sinte på hele stafetten. De klagde over at all treninga og løpinga på asfalt skadet beina og kunne ødelegge hele friidrettsesongen. Solstad lar også én av disse baneløperne kritisere tanken om masseidrett: «Stafetta avler en sjåvinistisk klubbtenkning, at klubba er alt.» Masseidrett kom i veien for satsing på eliter og toppprestasjoner. I praksis varierte synet på motsetningen mellom masseidrett og toppidrett blant medlemsklubbene og de aktive medlemmene. I den grad eliteperspektivet styrkes i siste halvdel av 1930-åene, kan det ha bidratt til å svekke deltagelsen i Østkantstafetten.

Etter en prosess som startet før krigen, ble AIF og Landsforbundet for idrett slått sammen til Norges Idrettsforbund i 1946. Dermed kunne idrettslagene fra begge de gamle forbundene stille opp i de

samme konkurransene. En konsekvens må ha vært at Østkantstafetten fikk skarpere konkurranse fra Holmenkollstafetten. Det kan nok ha bidratt til å svekke Østkantstafetten.

Sammenslåingen til Norges idrettsforbund hadde en konsekvens til. Østkantstafetten var ikke lenger knyttet til arbeiderbevegelsen og til bevegelsens rekrutteringsarbeid. Dermed hadde ikke arbeiderbevegelsen noe spesiell interesse av å opprettholde Østkantstafetten. Holmenkollstafetten fikk rå grunnene alene.

Klassevinnerne

<p>1926 Sleipner</p> <p>1927 Rollo</p> <p>1928 Sleipner</p> <p>1929 Senior: Sleipner Junior: Hauketo Fotball: Vidar</p> <p>1930 Senior: Rollo Junior: Hauketo Fotball: Brage</p> <p>1931 Klasse A: Ørn Klasse B: Hauketo Klasse C: Ekeberg Klasse Fotball: Ila</p> <p>1932 Klasse A: Rollo Klasse B: Kvikvikk Klasse C: Vika Klasse Fotball: Borgg</p>	<p>1933 Klasse A: Rollo Klasse B: Brage Klasse C: Vika Klasse Fotball: Ila Klasse eldre: Vidar</p> <p>1934 Klasse A: Rollo Klasse B: Freidig, Bryn Klasse C: Vika Klasse Fotball: Ila Klasse eldre: Vidar</p> <p>1935 Klasse A: Brage Klasse B: Lilleaker Klasse C: Vika Klasse Fotball: Ila Klasse eldre: Vidar</p> <p>1936 Klasse A: Grønland Klasse B: Rosenhof Klasse C: Vika Klasse Fotball: Ila Klasse eldre: Freidig, Bryn</p>	<p>1937 Klasse A: Ørn Klasse B: Rosenhof Klasse C: Hamar Klasse Fotball: Sørli Klasse eldre: Vidar</p> <p>1938 Klasse A: Ørn Klasse B: Ekeberg Klasse C: Funkis, Drammen Klasse Fotball: Sørli Klasse eldre: Freidig, Bryn</p> <p>1939 Klasse A: Ørn Klasse B: Rosenhof Klasse C: Rena AIL Klasse Fotball: Sørli Klasse eldre: Vidar</p>	<p>1946 Klasse A: Ørn Klasse B: Stabekk Klasse C: Hellas, Drammen Klasse D: BUL Klasse E: Krigsskolen</p> <p>1947 Klasse A: Rosenhof Klasse B: Njål Klasse C: Jutul, Bærum Klasse D: BUL Klasse E: Oslo Sporveier</p> <p>1948 Klasse A: Ørn Klasse B: Stabekk Klasse junior: Njaal Klasse D: BUL Klasse E: Elektrisk Bureau</p>
---	---	---	--

Slagordene for propagandadagen i 1936 illustrerer at politikken stod i sentrum for arrangøren.

Lenker til film fra Østkantstafetten:

1934

<https://digitaltmuseum.no/021118478832/ostkantstafetten-arrangert-av-arbeidernes-idrettsforbund-gikk-i-ar-for>

1936:

[Østkantstafetten start fra Jordal - Oslo byarkiv / DigitaltMuseum](#)

Kilder og litteratur

Arbeiderbladet

Idrettslaget Oslo-Kvikk: 50-årsberetning (Oslo, eget forlag, 1951)

Petter Larsen: Med AIF-stjerna på brystet (Oslo, Tiden Norsk Forlag, 1979)

Svein Mollekleiv: Arbeideridretten i Oslo lokalt og sentralt. Sørli Idrettsforening – en AIF-klubb i utvikling 1929-1940 (Hovedfagsoppgave, Norges Idrettshøgskole 1984)

Finn Olstad: Da sporten erobret Norge (Oslo, Dreyers Forlag, 2022)

Dag Solstad: Svik førkrigsår (Oslo, Forlaget Oktober, 2005)

Oslo, mai 2023.

Forfatter: Bernt Bølviken for Enerhaugen, Grønland og Tøyen historielag.